

Poslovanje preduzeća u Crnoj Gori u 2013.godini

UVOD

Zavod za statistiku Crne Gore – MONSTAT je u cilju harmonizacije sa međunarodnim standardima i evropskim statističkim sistemom nastavio rad na praćenju, prikupljanju i objavljivanju podataka o tržišnoj ekonomiji koji su međunarodno uporedivi.

Sprovođenje strukturalne biznis statistike je u skladu sa Regulativom Evropske Komisije br.295/2008 (Regulation (EC) no. 295/2008 of the European Parliament and of the Council), kojom je uspostavljen jedinstveni okvir za prikupljanje, obradu i publikovanje podataka o aktivnostima preduzeća.

Obračun pokazatelja poslovanja je baziran na podacima dobijenim iz: finansijskih izvještaja preduzeća, podataka iz istraživanja investicija (INV-01), kao i podataka koji su raspoloživi iz biznis registra, za mala, srednja i velika preduzeća.

U skladu sa evropskim standardima, Zavod za statistiku Crne Gore – MONSTAT je pripremio publikaciju „Poslovanje preduzeća u Crnoj Gori u 2013.godini“.

Publikacija sadrži metodološka objašnjenja o statističkim pokazateljima koji omogućavaju pravilno i lakše korišćenje prikazanih podataka, kao i glavne pokazatelje crnogorskog biznisa i to prema različitim aktivnostima i klasama privrednih subjekata.

Sastoji se od dva poglavlja, od kojih su u prvom poglavlju navedena metodološka objašnjenja, dok se drugo poglavlje odnosi na elemente koji su bitni za strukturalnu analizu biznisa u ekonomiji, počevši od vrijednosti proizvodnje, troškova, prometa, investicija privrednih subjekata u Crnoj Gori, itd.

Sadržaj:

1	Metodološka objašnjenja.....	4
1.1	Cilj i svrha istraživanja	4
1.2	Pravni osnov.....	4
1.3	Obuhvat istraživanja	4
1.4	Izvori prikupljanja podataka	6
2	Osnovne ekonomske kategorije.....	7
2.1	Bruto vrijednost proizvodnje, međufazna potrošnja i bruto dodata vrijednost	7
2.2	Promet.....	12
2.3	Troškovi.....	14
2.4	Investicije	17

Lista tabela

Tabela 1 Posmatrani sektori djelatnosti, KD 2010	5
Tabela 2 Bruto vrijednost proizvodnje, međufazna potrošnja i dodata vrijednost prema sektorima, u hilj.EUR, u 2013.godin.....	7
Tabela 3 bruto vrijednosti proizvodnje, međufazne potrošnje i bruto dodate vrijednosti prema klasi preduzeća	9
Tabela 4 Promet preduzeća prema klasifikaciji djelatnosti KD 2010 na nivou sektora, ...	12
Tabela 5 Promet sektora "Industrije", "Građevinarstva", "Trgovine" i "Usluga" prema klasi preduzeća, prema broju zaposlenih radnika, u hilj EUR.....	13
Tabela 6 Nabavka dobara i usluga i troškovi materijala, prema sektorima, u hilj.EUR.....	14
Tabela 7 Učešće troškova zarada, naknada zarada i ostalih ličnih rashoda u ukupnoj vrijednosti posmatranih sektora , prema klasi preduzeća prema broju zaposlenih radnika, u hilj. EUR	15
Tabela 8 Bruto investicije u materijalna dobra u izgradnju zgrada i ostalih građevina u mašine i opremu, u hilj.EUR.....	17
Tabela 9 Bruto investicije u materijalna dobra prema klasi preduzeća u hilj.EUR.....	18

Lista grafika:

Grafik 1 Učešće međufazne potrošnje i bruto dodate vrijednosti	8
Grafik 2 Učešće bruto dodate vrijednosti prema sektorima u ukupnoj bruto dodatoj vrijednosti, u %	9
Grafik 3 Učešća bruto vrijednosti proizvodnje, međufazne potrošnje, bruto dodate vrijednosti u ukupnoj vrijednosti, prema klasi preduzeća za sektor "Trgovine na veliko i trgovine na malo i popravka motornih vozila i motocikala, u %.....	10
Grafik 4 Učešće vrijednosti proizvodnje sektora "Industrije" i "Trgovine na veliko i trgovine na malo i popravka motornih vozila i motocikala", u odnosu na ukupnu vrijednost proizvodnje svih posmatranih sektora, prema klasi preduzeća, u %.....	11
Grafik 5 Učešća vrijednosti prometa sektora u ukupnom prometu, prema klasi preduzeća, u %	13
Grafik 6 Učešće ukupne nabavke dobara i usluga u ukupnom prometu, u %.....	15

1 Metodološka objašnjenja

1.1 Cilj i svrha istraživanja

Cilj istraživanja "Godišnje strukturalno istraživanje biznis statistike" (SBS 01)je da opiše ekonomiju kroz posmatranje institucionalnih jedinica uključenih u stvaranje ekonomske aktivnosti.

Svrha istraživanja je obezbijediti indikatore koji su potrebni za analizu strukture djelatnosti privrednih subjekata, strukturu inputa i outputa u proizvodnom procesu, poslovnog uspjeha i konkurentnosti ekonomskih subjekata na određenom nivou djelatnosti.

1.2 Pravni osnov

Pravni osnov za sprovođenje statističkog istraživanja je Zakon o zvaničnoj statistici i sistemu zvanične statistike ("Sl. list Crne Gore", br. 18/12), kao i Regulatorna Evropske Komisije br. 295/2008.

Regulatorna Evropske Komisije br. 295/2008 je pravna osnova kojom se definiše metodologija prikupljanja, obračunavanja, provjeravanja i objavljivanja podataka o poslovanju privrednih subjekata.

Ostale pravne osnove kojima se dopunjuje i/ili mijenja metodološki okvir propisan Regulatornom Evropske Komisije br. 295/2008 su:

- Regulatorna Evropske Komisije br. 250/2009 kojom se definišu varijable koje se prikupljaju ovim istraživanjem, tehnički format koji se mora poštovati pri prenosu podataka kao i izvještavanje prema klasifikaciji djelatnosti (NACE Rev 2).
- Regulatorna Evropske Komisije br. 251/2009 dopunjuje Regulatornu Evropske Komisije br. 295/2008 u dijelu niza podataka koji se moraju proizvoditi za strukturalnu biznis statistiku.
- Regulatorna Evropske Komisije br. 275/2010 definiše kriterijume za procjenu kvaliteta ovog istraživanja.

1.3 Obuhvat istraživanja

U skladu sa metodologijom, koja se koristi za sprovođenje ovog istraživanja, obuhvataju se svi privredni subjekti koji su registrovani u skladu sa klasifikacijom djelatnosti KD2010¹, u sektore:

---

¹ Klasifikacija djelatnosti KD 2010 je usklađena sa Klasifikacijom ekonomskih djelatnosti Evropske zajednice (NACE Rev.2).

Tabela 1 Posmatrani sektori djelatnosti, KD 2010

Sektor	Klasifikacija djelatnosti	Oblast
B	Vađenje rude I kamena	05-09
C	Prerađivačka industrija	10-33
D	Snabdijevanje električnom energijom, gasom, parom I klimatizacija	35
E	Snabdijevanje vodom, upravljanje otpadnim vodama, kontrolisanje procesa uklanjanja otpada I slične aktivnosti	36-39
F	Građevinarstvo	41-43
G	Trgovina na veliko I trgovina na malo I popravka motornih vozila I motocikala	45-47
H	Saobraćaj I skladištenje	49-53
I	Usluge smještaja I ishrane	55-56
J	Informisanje I komunikacije	58-63
L	Posovanje nekretninama	68
M	Stručne, naučne I tehničke djelatnosti	69-75
N	Administrativne I pomoćne uslužne djelatnosti	77-82
P	Obrazovanje	85
Q	Zdravstvo I socijalna zaštita	86-88
R	Umjetnost, zabava I rekreacija	90-93
S	Ostale uslužne djelatnosti	94-96

Sledeći sektori prema klasifikaciji djelatnosti KD 2010 nisu obuhvaćeni ovim istraživanjem:

- *Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo – sektor A*
- *Finansijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja – sektor K*
- *Državna uprava i odbrana, obavezno socijalno osiguranje – sektor O*
- *Djelatnosti domaćinstava kao poslodavca, djelatnost domaćinstva koja proizvode robu i usluge za sopstvene potrebe – sektor T*
- *Djelatnosti eksteritorijalnih organizacija i tijela – sektor U.*

Pored privrednih subjekata koji su registrovani u pomenutim ne-obuhvaćenim sektorima djelatnosti, ne obuhvataju se i oblici udruživanja kao što su zadruge, društvena preduzeća, udruženja građana, društvene i političke organizacije i preduzetnici.

Broj privrednih subjekata odnosi se na broj registrovanih privrednih subjekata korigovan u skladu sa zahtjevima Regulative 295/2008, na način da se uključuju svi privredni subjekti koji su aktivni, koji su imali promet i zaposlene u toku referentnog perioda.

Privredni subjekti prema veličini klasifikovani su na tri klase, i to prema broju zaposlenih radnika na:

- Mala – 0 do 49 zaposlenih radnika;
- Srednja – 50 do 249 zaposlenih radnika i
- Velika – preko 250 zaposlenih radnika.

U Crnoj Gori broj privrednih subjekata koji se prati istraživanjem “Strukturalne biznis statistike”, u 2013.godini je bio najveći u sektoru “Trgovina na veliko i trgovina na malo i popravka motornih vozila i motocikala”, dok je najmanji broj preduzeća bio u sektoru “Obrazovanja”.²

1.4 Izvori prikupljanja podataka

Podaci koji se prikazuju u ovoj publikaciji su kompilirani iz raspoloživih izvora podataka.

Administrativni izvori podataka su finansijski izvještaji privrednih subjekata i statistički aneks (Poreska uprava Crne Gore).

Ostali izvori su statistička istraživanja MONSTAT - a:

- investicije,
- kratkoročne statistike, i
- raspoloživi podaci iz Biznis registra.

---

² Ukupan broj preduzeća u Crnoj Gori se prati u okviru odeljenja Biznis registra, Zavoda za statistiku Crne Gore

2 Osnovne ekonomske kategorije

2.1 Bruto vrijednost proizvodnje, međufazna potrošnja i bruto dodata vrijednost

Bruto vrijednost proizvodnje se definiše kao tržišna vrijednost svih proizvedenih roba i usluga na nivou nacionalne ekonomije. Bruto vrijednost proizvodnje mjeri stvarno proizvedenu količinu dobara i usluga, zasnovanu na prodaji, uključujući promjene u zalihama dobara i usluge, kao i njihovu preprodaju.

Međufazna potrošnja vrednuje se u nabavnim cijenama i predstavlja vrijednost proizvoda i usluga koji se transformišu, koriste ili troše u procesu proizvodnje.

Bruto dodata vrijednost predstavlja razliku između bruto vrijednosti proizvodnje i međufazne potrošnje.

U tabeli 2 su prikazane kategorije: bruto vrijednost proizvodnje, međufazne potrošnje i bruto dodate vrijednosti prema djelatnostima koje su obuhvaćene ovim istraživanjem u skladu sa klasifikacijom djelatnosti KD 2010, u hilj.EUR.

Tabela 2 Bruto vrijednost proizvodnje, međufazna potrošnja i dodata vrijednost prema sektorima, u hilj.EUR, u 2013.godini

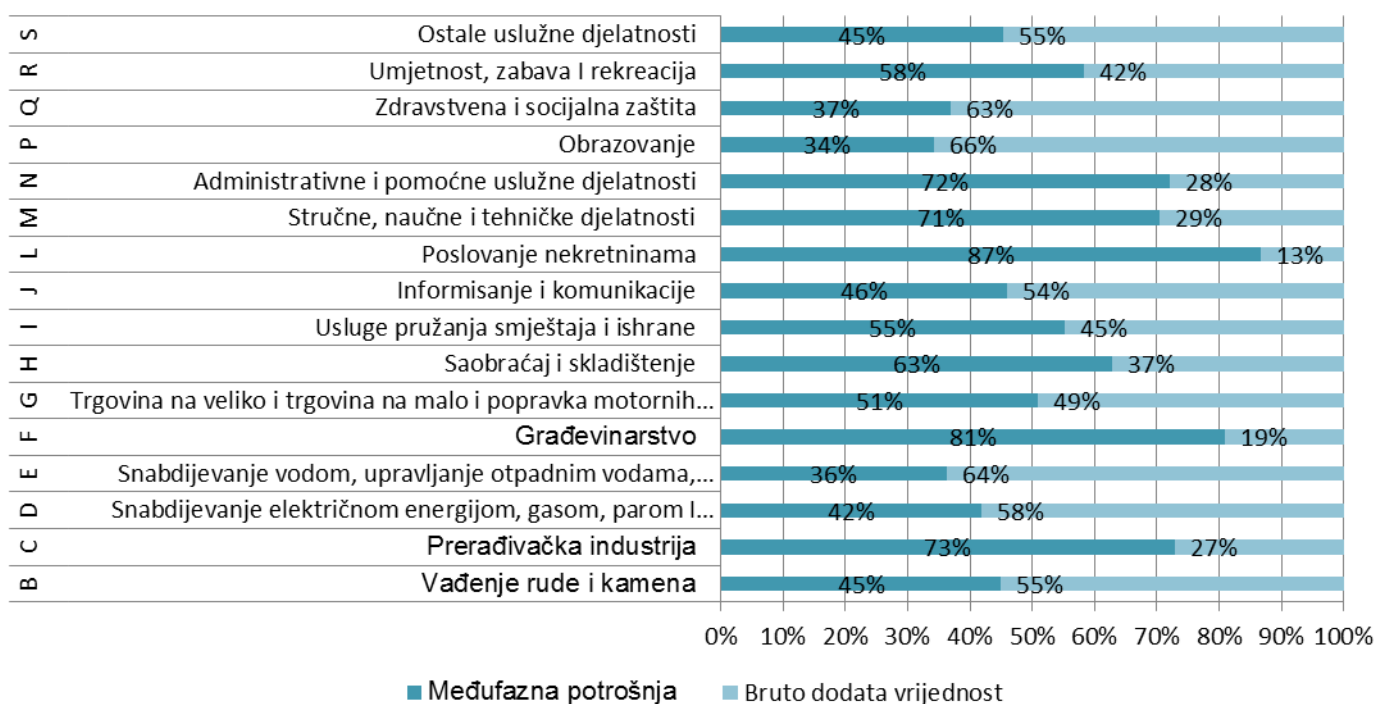
Klasifikacija djelatnosti	Bruto vrijednost proizvodnje	Međufazna potrošnja	Bruto dodata vrijednost
B Vađenje rude i kamena	61 604	27 737	33 868
C Prerađivačka industrija	417 261	304 017	113 244
D Snabdijevanje električnom energijom, gasom, parom I klimatizacija	251 177	104 927	146 250
E Snabdijevanje vodom, upravljanje otpadnim vodama, kontrolisanje procesa uklanjanja otpada I slične aktivnosti	101 333	36 830	64 503
F Građevinarstvo	366 170	296 510	69 660
G Trgovina na veliko i trgovina na malo i popravka motornih vozila i motocikala	762 278	388 066	374 212
H Saobraćaj i skladištenje	319 846	200 722	119 123
I Usluge pružanja smještaja i ishrane	212 491	117 351	95 140
J Informisanje i komunikacije	283 035	129 854	153 181
L Poslovanje nekretninama	44 709	38 769	5 940
M Stručne, naučne i tehničke djelatnosti	206 218	145 442	60 775
N Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	124 442	89 639	34 804
P Obrazovanje	15 161	5 179	9 982
Q Zdravstvena i socijalna zaštita	34 444	12 680	21 763
R Umjetnost, zabava I rekreacija	58 686	34 165	24 521
S Ostale uslužne djelatnosti	22 364	10 152	12 212

Najveća vrijednost proizvodnje je ostvarena u sektoru “Trgovina na veliko i trgovina na malo i popravka motornih vozila i motocikala”, 762 278 hilj.EUR. Sektor “Prerađivačke industrije” je ostvario vrijednost proizvodnje od 417 261 hilj.EUR.

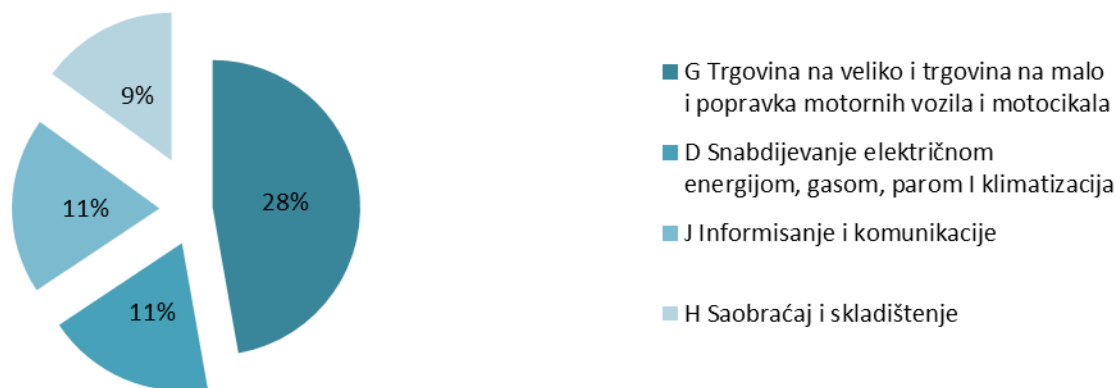
Na grafiku 1 su prikazana učešća međufazne potrošnje i bruto dodate vrijednosti u bruto vrijednosti proizvodnje. Posmatrajući sektor “Građevinarstva” učešće međufazne potrošnje u bruto vrijednosti proizvodnje je iznosilo 81%. U sektoru “Trgovine na veliko, trgovine na malo i popravka motornih vozila i motocikala” učešće međufazne potrošnje je iznosilo 51% dok je učešće bruto dodate vrijednosti u bruto vrijednosti proizvodnje iznosilo 49%.

Grafik 1 Učešće međufazne potrošnje i bruto dodate vrijednosti u vrijednosti proizvodnje, %

Na grafiku 2 je prikazano učešće bruto dodate vrijednosti prema sektorima u ukupnoj bruto dodatoj vrijednosti svih sektora.

Grafik 2 Učešće bruto dodate vrijednosti prema sektorima u ukupnoj bruto dodatoj vrijednosti, u %

Sektor "Trgovina na veliko i trgovina na malo i popravka motornih vozila i motocikala" je ostvario 28% učešća bruto dodate vrijednosti u ukupnoj bruto dodatoj vrijednosti. Sektori "Snabdijevanja električnom energijom, gasom, parom i klimatizacija" i "Informisanje i komunikacije" su mali učešće od 11% bruto dodate vrijednosti u ukupnoj vrijednosti. Slijedi sektor "Saobraćaj i skladištenje" sa učešćem od 9%.

U tabeli 3 je prikazana struktura bruto vrijednosti proizvodnje, međufazne potrošnje i bruto dodate vrijednosti prema klasi preduzeća (broju zaposlenih radnika).³

Tabela 3 Bruto vrijednosti proizvodnje, međufazne potrošnje i bruto dodate vrijednosti prema klasi preduzeća

Klasa preduzeća	Bruto vrijednost proizvodnje	Međufazna potrošnja	Bruto dodata vrijednost
Mala	1 551 111	1 071 073	480 038
Srednja	817 863	433 467	384 396
Velika	912 244	437 499	474 745
Ukupno	3 281 218	1 942 038	1 339 180

³

Podaci su grupisani iz razloga zaštite individualnih podataka, u skladu sa Zakonom o zvaničnoj statistici i sistemu zvanične statistike i Regulativom Evropske komisije br. 250/2009, individualni podaci se tretiraju kao povjerljivi i ne objavljuju se (Poglavlje XIII, članovi 54-61).

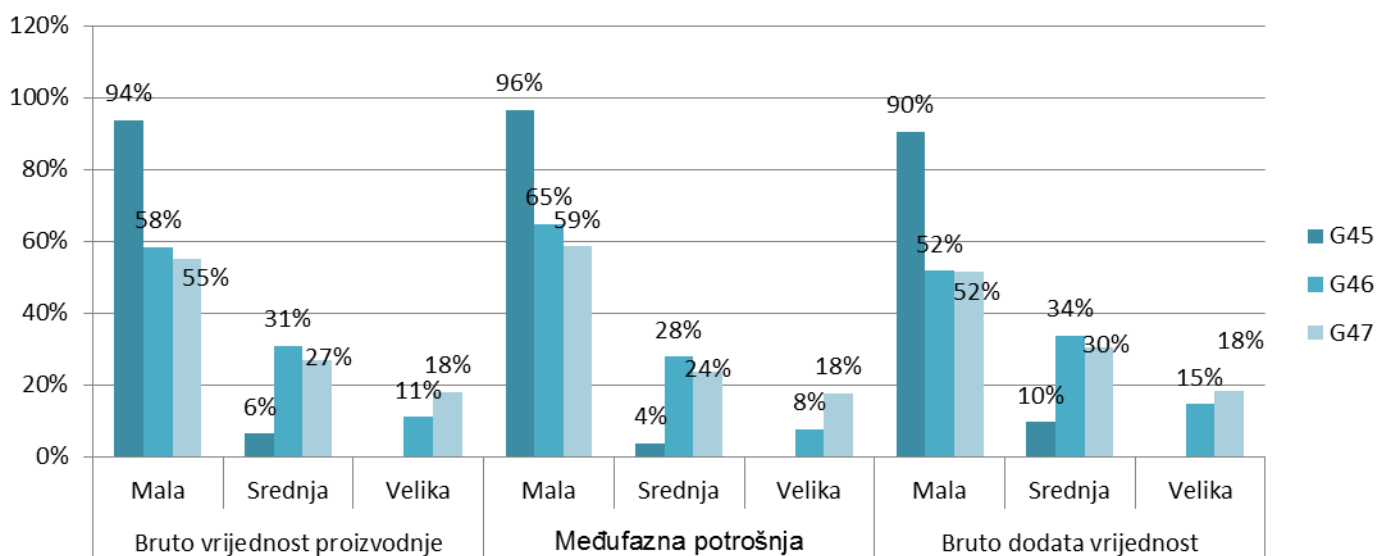
Bruto vrijednost proizvodnje od 1 551 111 hilj.EUR ostvarena je od strane malih preduzeća, i iznosi 47% ukupne bruto vrijednosti proizvodnje. Vrijednost međufazne potrošnje ostvarene od strane malih preduzeća iznosi 55% ukupne vrijednosti međufazne potrošnje dok vrijednost bruto dodate vrijednosti od strane malih preduzeća iznosi 36% ukupne vrijednosti bruto dodate vrijednosti.

Sektor “Trgovine na veliko i trgovine na malo i popravka motornih vozila i motocikala”, se sastoji od sledećih oblasti:

- G45 - Trgovine na veliko i trgovine na malo i popravka motornih vozila i motocikala
- G46 - Trgovina na veliko, osim trgovine motornim vozilima i motociklima
- G47 - Trgovina na malo, osim trgovine motornim vozilima i motociklima.

Bruto vrijednost proizvodnje ostvarena je većinom od strane malih preduzeća u oblasti G45, i to 91,4%. Isti slučaj je i sa oblastima G46 i G47, sa 54,2% i 49,2%. Vrijednost međufazne potrošnje je ostvarena od strane malih preduzeća, i to 95,2% za oblast G45, 61,7% za oblast G46 i 52,5% za oblast G47 (grafik 3).

Grafik 3 Učešća bruto vrijednosti proizvodnje, međufazne potrošnje, bruto dodate vrijednosti u ukupnoj vrijednosti, prema klasi preduzeća za sektor “Trgovine na veliko i trgovine na malo i popravka motornih vozila i motocikala, u %

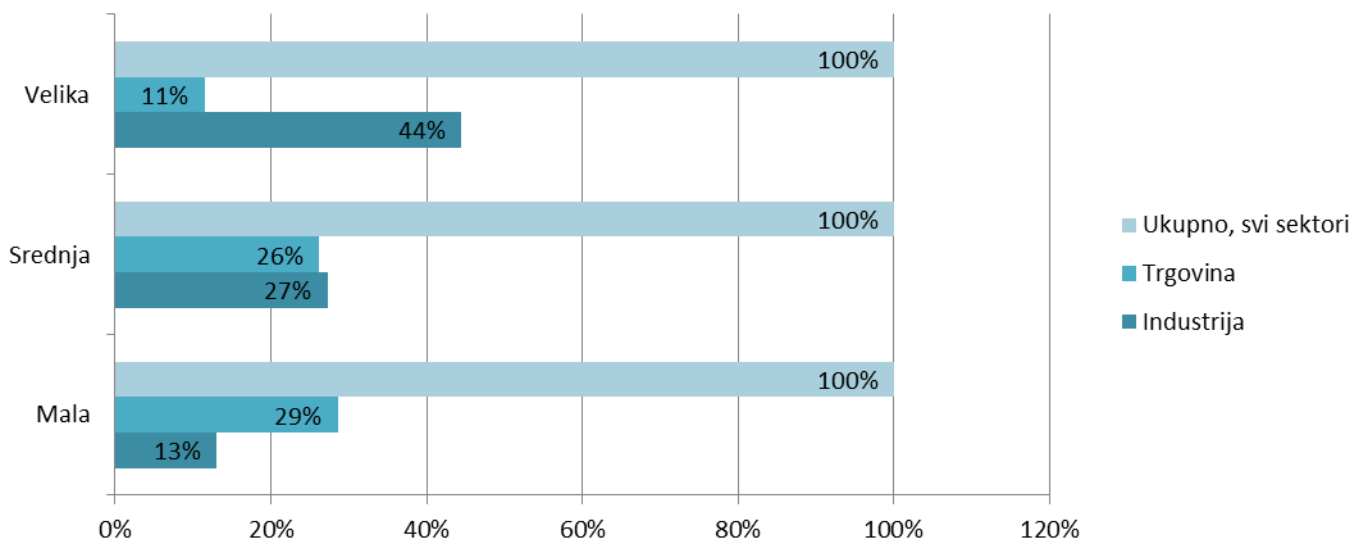

Struktura bruto vrijednosti proizvodnje prema klasi preduzeća, grupisani u sektor "Industrije"⁴ i sektor "Trgovine" predstavljeni su na grafiku 4.

Prema klasifikaciji djelatnosti KD 2010 oblast industrije obuhvata sledeće sektore:

- Vađenje rude i kamena,
- Prerađivačka industrija,
- Snabdijevanje električnom energijom, gasom, parom i klimatizacija, i
- Snabdijevanje vodom, upravljanje otpadnim vodama, kontrolisanje procesa uklanjanja otpada i slične aktivnosti.

Grafik 4 Učešće vrijednosti proizvodnje sektora "Industrije" i "Trgovine na veliko i trgovine na malo i popravka motornih vozila i motocikala", u odnosu na ukupnu vrijednost proizvodnje svih posmatranih sektora, prema klasi preduzeća, u %

U vrijednosti proizvodnje klase velikih preduzeća najveće učešće od 44% je ostvareno od strane sektora "Industrije". U klasi srednjih preduzeća učešće industrije je 27% u ostvarenju vrijednosti proizvodnje, dok je u klasi malih preduzeća to ostvarenje iznosilo 13% (grafik 4). Sektor "Trgovine" karakteriše najveće učešće vrijednosti proizvodnje u ukupnoj vrijednosti proizvodnje svih posmatranih sektora, ostvareno od strane malih preduzeća, i to 29%.

⁴ Prema klasifikaciji djelatnosti KD 2010 industrija obuhvata sektore B, C, D, E,

2.2 Promet

Shodno Regulativi 250/2009 promet obuhvata prihode od prodaje proizvoda, roba i usluge, prihod ostvaren po osnovu ostalih poslovnih aktivnosti. Finansijski i vanredni prihodi u računima preduzeća nisu rezultat redovnog poslovanja i kao takvi nisu uključeni u promet.

Vrijednosti prometa su prikazane u tabeli 4.

Promet je bio najveći u sektoru "Trgovine na veliko i trgovine na malo i popravka motornih vozila i motocikala", i to 50% vrijednosti ukupnog prometa posmatranih sektora.

Promet u sektoru "Prerađivačke industrije" je iznosio 613 839 hilj. EUR, odnosno 10% ukupnog prometa posmatranih sektora.

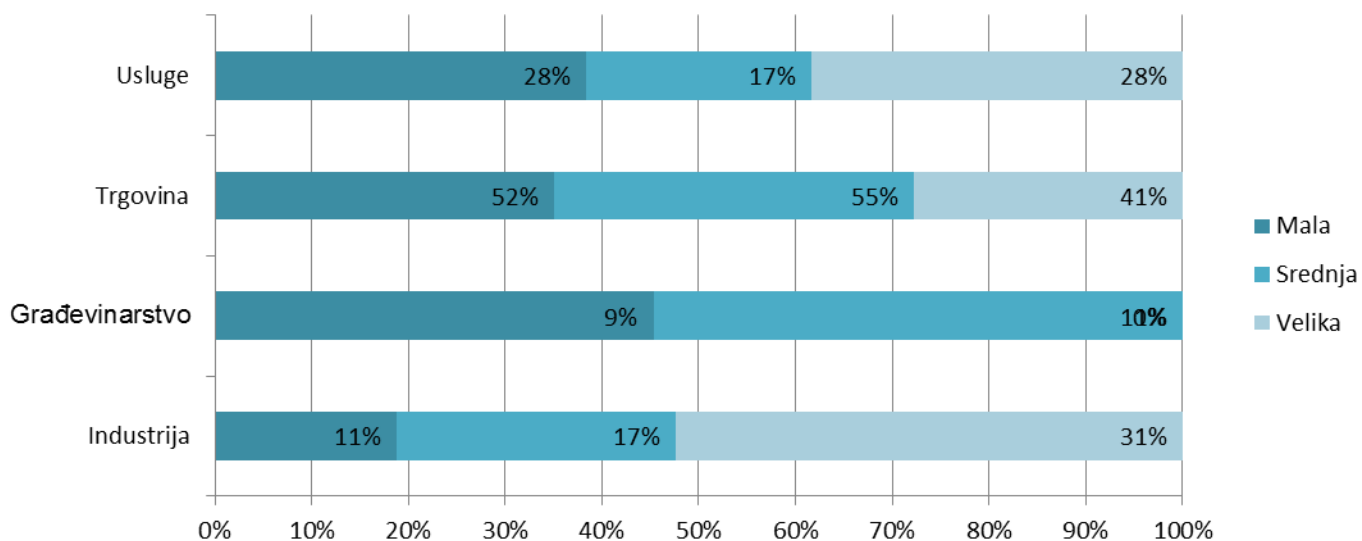
Tabela 4 Promet preduzeća prema klasifikaciji djelatnosti KD 2010 na nivou sektora, u hilj.EUR

	Klasifikacija djelatnosti	Promet
B	Vađenje rude i kamena	62 349
C	Prerađivačka industrija	613 839
D	Snabdijevanje električnom energijom, gasom, parom I klimatizacija	307 895
E	Snabdijevanje vodom, upravljanje otpadnim vodama, kontrolisanje procesa uklanjanja otpada I slične aktivnosti	123 159
F	Građevinarstvo	463 033
G	Trgovina na veliko i trgovina na malo i popravka motornih vozila i motocikala	3 212 921
H	Saobraćaj i skladištenje	353 767
I	Usluge pružanja smještaja i ishrane	250 800
J	Informisanje i komunikacije	312 327
L	Poslovanje nekretninama	53 475
M	Stručne, naučne i tehničke djelatnosti	310 855
N	Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	135 315
P	Obrazovanje	15 341
Q	Zdravstvena i socijalna zaštita	36 490
R	Umjetnost, zabava I rekreacija	90 590
S	Ostale usluge	32 225

Sektor "Trgovine" je imao učešće od 52% u ukupnom prometu ostvarenog u klasi malih preduzeća. Sektor "Usluga" karakteriše učešće od 28% prometa ostvarenog od strane malih

preduzeća, dok je učešće vrijednosti prometa ostvareno u klasi srednjih preduzeća od strane sektora "Trgovine" iznosilo 55% u odnosu na ukupnu vrijednost prometa ove klase. Što se tiče velikih preduzeća, i ovdje je sektor "Trgovine" imao najznačajnije učešće, i to 41% u odnosu na ukupan promet ostvaren od strane velikih preduzeća (grafik 5).

Grafik 5 Učešća vrijednosti prometa sektora u ukupnom prometu, prema klasi preduzeća, u %

Tabela 5 Promet sektora "Industrije", "Građevinarstva", "Trgovine" i "Usluga" prema klasi preduzeća, prema broju zaposlenih radnika, u hilj EUR

Klasifikacija djelatnosti	Mala	Srednja	Velika
Industrija	347 837	297 952	461 453
Građevinarstvo	277 648	185 385	-
Trgovina	1 635 956	962 911	614 054
Usluge	879 196	295 302	416 687

2.3 Troškovi

Nabavke dobara i usluga obuhvataju vrijednost svih dobara i usluga nabavljenih tokom obračunskog perioda za preprodaju ili potrošnju u proizvodnom procesu. Dobra i usluge mogu biti preprodati sa ili bez dalje obrade, potpuno upotrijebljeni u proizvodnom procesu ili ostavljeni kao zalihe.

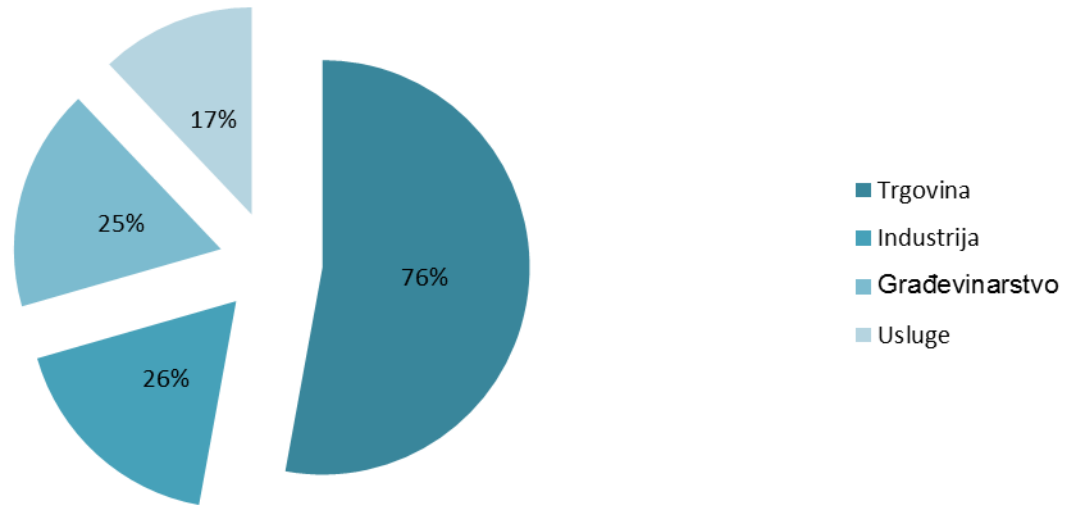
Tabela 6 Nabavka dobara i usluga I troškovi materijala, prema sektorima, u hilj.EUR

	Nabavka dobara I usluga	Troškovi materijala
B Vađenje rude i kamena	827	16,812
C Prerađivačka industrija	203 009	220 036
D Snabdijevanje električnom energijom, gasom, parom I klimatizacija	57 119	53 498
E Snabdijevanje vodom, upravljanje otpadnim vodama, kontrolisanje procesa uklanjanja otpada I slične aktivnosti	21 817	24 095
F Građevinarstvo	116 242	161 115
G Trgovina na veliko i trgovina na malo i popravka motornih vozila i motocikala	2 456 085	122 040
H Saobraćaj i skladištenje	35 343	74 548
I Usluge pružanja smještaja i ishrane	39 207	57 712
J Informisanje i komunikacije	29 856	21 955
L Poslovanje nekretninama	12 161	4 989
M Stručne, naučne i tehničke djelatnosti	106 121	50 576
N Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	10 916	11 015
P Obrazovanje	216	1 051
Q Zdravstvena i socijalna zaštita	2 206	6 484
R Umjetnost, zabava I rekreacija	32 037	4 121
S Ostale uslužne djelatnosti	10 162	3 549

U tabeli 6 su prikazani sledeći troškovi: ukupna nabavka dobara i troškovi materijala u hilj EUR.

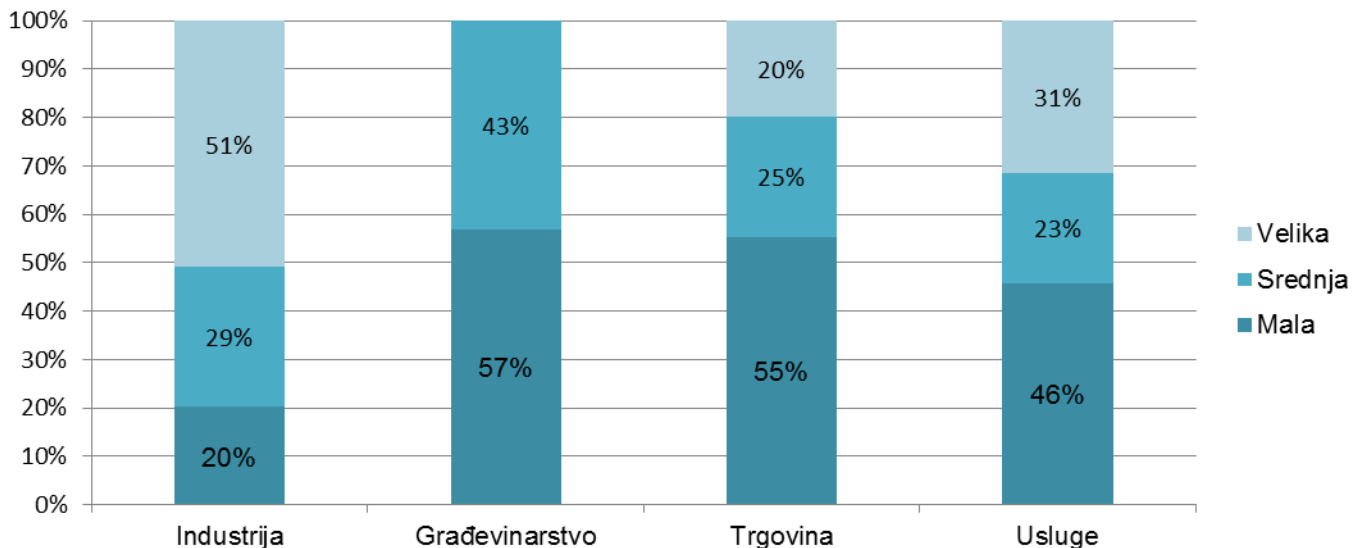
Ukupna nabavka dobara i usluga najveću vrijednost je dostigla u sektoru "Trgovina na veliko i trgovina na malo, popravka motornih vozila i motocikala", i to 2 456 085 hilj. EUR. Troškovi materijala su bili najveći u sektoru "Prerađivačke industrije", i to 220 036 hilj. EUR.

Grafik 6 Učešće ukupne nabavke dobara i usluga u ukupnom prometu, u %

Na grafiku 6 su prikazana procentualna učešća ukupne nabavke dobara i usluga u ukupnom prometu privrednih subjekata prema sektorima. Najveće učešće od 76% je ostvareno u sektoru “Trgovina na veliko i trgovina na malo i popravka motornih vozila i motocikala”. Nakon ovog sektora slijede sektori “Industrije” sa 26%. Najmanje učešće od 17% ukupne nabavne vrijednosti u ukupnom prometu je ostvareno u sektorima “Usluga”.

Tabela 7 Učešće troškova zarada, naknada zarada i ostalih ličnih rashoda u ukupnoj vrijednosti posmatranih sektora, prema klasi preduzeća prema broju zaposlenih radnika, u hilj. EUR

Troškovi zarada, naknada zarada i ostali lični rashodi sektora "Industrije" su ostvareni od strane velikih preduzeća, i to 51% od ukupne vrijednosti ovih troškova posmatranog sektora. Sektore "Građevinarstva", "Trgovine" i "Usluga" su karakterisali najveći troškovi zarada, naknada zarada i ostalih ličnih rashoda ostvarenih od strane malih preduzeća. Sektor "Građevinarstva" je imao učešće od 57% troškova zarada ostvarenih od malih preduzeća, sektor "Trgovine" 55% a sektor "Usluga" 46%.

2.4 Investicije

Ostvarene investicije predstavljaju fizički ostvarenu izgradnju investicionih dobara i izvršenu izradu ili nabavku investicionih dobara tokom godine, bez obzira na to da li je i kada izvršena njihova isplata.

U tabeli 8 su prikazane investicije prema sektorima u 2013.godini. Na ukupnom nivou najveći iznos bruto investicija je bio u djelatnosti "Trgovine na veliko i trgovine na malo popravke motornih vozila i motocikala" u iznosu od 80 110 hilj.EUR dok je najmanji iznos investicija bio u sektoru "Obrazovanja" u iznosu od 76 hilj.EUR.

Najveća vrijednost investicija u izgradnju zgrada i ostalih građevina je takođe u sektoru "Trgovina na veliko i trgovina na malo i popravka motornih vozila i motocikala" i to 42 498 hilj.EUR.

Tabela 8 Bruto investicije u materijalna dobra u izgradnju zgrada i ostalih građevina u mašine i opremu, u hilj.EUR

Klasifikacija djelatnosti	Bruto investicije u materijalna dobra	Investicije u zgrade i druge građevine	Investicije u mašine i opremu
B Vađenje rude i kamena	15 389	7 604	7 264
C Prerađivačka industrija	39 642	16 827	18 392
D Snabdijevanje električnom energijom, gasom, parom I klimatizacija	35 047	4 035	30 786
E Snabdijevanje vodom, upravljanje otpadnim vodama, kontrolisanje procesa uklanjanja otpada I slične aktivnosti	6 990	6 503	271
F Građevinarstvo	24 607	20 941	1 575
G Trgovina na veliko i trgovina na malo i popravka motornih vozila i motocikala	80 110	42 498	14 730
H Saobraćaj i skladištenje	46 522	3 059	669
I Usluge pružanja smještaja i ishrane	20 525	18 773	3 583
J Informisanje i komunikacije	22 740	4 113	16 886
L Poslovanje nekretninama	15 434	15 423	-
M Stručne, naučne i tehničke djelatnosti	10 928	9 512	623
N Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	2 482	275	1 119
P Obrazovanje	76	-	32
Q Zdravstvena i socijalna zaštita	814	-	673
R Umjetnost, zabava I rekreacija	944	158	621
S Ostale uslužne djelatnosti	1 063	-	80

Najveća vrijednost bruto investicija u materijalna dobra za mala preduzeća je ostvarena u sektoru "Trgovina na veliko i trgovina na malo i popravka motornih vozila i motocikala" i to 30 337 hilj.EUR.

U klasi srednjih preduzeća najveća vrijednost bruto investicija u materijalna dobra ostvarena je u sektorima "Usluga"⁵ i to 57186 hilj.EUR. Ova vrijednost predstavlja učešće od 44% ukupne vrijednosti bruto investicija u materijalna dobra ostvarena od strane srednjih preduzeća.

U klasi velikih preduzeća, najveća vrijednost bruto investicija u materijalna dobra je ostvarena u sektorima "Industrije" i to 46 392 hilj.EUR, i čini 46% ukupne vrijednosti ovih investicija ostvarenih od strane velikih preduzeća. Značajan dio bruto investicija u materijalna dobra je ostvaren u sektorima "Usluga" i to 35 720 hilj.EUR, i čini 35% ukupne vrijednosti ovih investicija ostvarenih od strane velikih preduzeća.

Tabela 9 Bruto investicije u materijalna dobra prema klasi preduzeća u hilj.EUR

Grupa djelatnosti	Klasa preduzeća		
	Mala	Srednja	Velika
Industrija	14 563	36 113	46 392
Građevinarstvo	20 348	4 259	-
Trgovina	30 337	30 977	18 797
Usluge	28 622	57 186	35 720

⁵ Ova grupa obuhvata sektore od H do S, prema klasifikaciji djelatnosti KD 2010 (ne obuhvataju se sektori K-Finansijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja i sektor O – Državna uprava i odbrana)

Izdaje i štampa Zavod za statistiku Crne Gore (MONSTAT)

81000 Podgorica IV Proleterske br.2

Tel. (+382) 20 230 811; tel/fax (+382) 20 230 814

Bilten pripremila:

Tatjana Popović

E-mail: contact@monstat.org

Web Site: www.monstat.org